

Sygn. akt III AUa 763/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 września 2016 r.

Sąd Apelacyjny - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Alicja Podlewska
Sędziowie:	SA Aleksandra Urban SO del. Beata Golba-Kilian (spr.)
Protokolant:	stażysta Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 27 września 2016 r. w Gdańsku

sprawy P. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji P. B.

od wyroku Sądu Okręgowego w Słupsku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 3 marca 2016 r., sygn. akt V U 75/16

oddala apelację.

SSO del. Beata Golba-Kilian SSA Alicja Podlewska SSA Aleksandra Urban

III AUa 763/16

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 05 stycznia 2016 r., znak (...), Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. odmówił ubezpieczonemu P. B. prawa do emerytury pomostowej, albowiem ubezpieczony nie udowodnił 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Ubezpieczony zaskarżył decyzję w całości. Domagał się jej zmiany i przyznania prawa do emerytury pomostowej.

Organ rentowy wniósł o oddalenie odwołania powtarzając argumentację zawartą w zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 3 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Słupsku oddalił odwołanie.

Przedmiotowe rozstrzygnięcie Sąd I instancji oparł na następujących ustaleniach i rozważaniach:

Ubezpieczony P. B., urodzony w dniu (...), w dniu 03 grudnia 2015 r. złożył wniosek o przyznanie prawa do emerytury pomostowej.

Organ rentowy uznał ubezpieczonemu za udowodniony okres zatrudnienia wynoszący łącznie 36 lat 6 miesięcy i 25 dni, w tym 28 lat 2 miesiące i 13 dni okresów pracy w warunkach szczególnych jako kierowca samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony, ślusarz remontowy i maszynista chłodniczy.

Wiek 60 lat ubezpieczony osiągnął w dniu (...) r.

Ubezpieczony nie jest członkiem OFE.

Zaskarżoną decyzją z dnia 05 stycznia 2016 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu P. B. prawa do emerytury pomostowej, ponieważ po dniu 31 grudnia 2008 r. ubezpieczony nie wykonywał prac w szczególnych warunkach.

W okresie od 05 maja 2010 r. do 31 lipca 2012 r. ubezpieczony P. B. prowadził jednoosobową działalność gospodarczą związaną z układaniem, cyklinowaniem i lakierowaniem podłóg. Nie był zatrudniony w charakterze pracownika. W spornym okresie wykonywał prace cykliniarskie.

Sąd Okręgowy uznał, iż odwołanie ubezpieczonego P. B. nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd ten zważył, iż stosownie do art. 4 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2015 r., poz. 965 ze zm.) prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;
- 2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- 6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

W ocenie Sądu I instancji, ubezpieczony nie jest uprawniony do emerytury pomostowej w oparciu o art. 4 ustawy, bowiem po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Sąd ten wskazał, iż w spornym okresie od 05 maja 2010 r. do 31 lipca 2012 r. ubezpieczony P. B. prowadził jednoosobową działalność gospodarczą związaną z układaniem, cyklinowaniem i lakierowaniem podłóg. Nie był zatrudniony w charakterze pracownika. Ustawa o emeryturach pomostowych pozwala zaś na zaliczenie pracy wykonywanej w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jedynie w ramach stosunku pracy i tylko w pełnym wymiarze czasu pracy. Osoby prowadzące działalność gospodarczą nie są objęte przywilejami związanymi z możliwością przejścia na wcześniejszą emeryturę zarówno na podstawie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2015 roku, poz. 748), jak też w oparciu o przepisy ustawy i emeryturach pomostowych. Powołując się na stanowisko Trybunału Konstytucyjnego, wyrażone w wyroku z dnia 12 września 2000 r. w sprawie K10/00, Sąd Okręgowy wskazał, że

wołą ustawodawcy prawo do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze zostało ograniczone do tych osób, których ubezpieczenie wynikało wyłącznie ze stosunku pracy. Regulacje zawarte w wyżej przytoczonych aktach prawnych nie mają zastosowania do osób nie będących pracownikami, a więc również tych, którzy prowadzą działalność gospodarczą i nie podlegają ubezpieczeniu społecznemu odrębnemu od pracowniczego. Nie ma przy tym znaczenia, na czym polegała praca osób prowadzących działalność gospodarczą. Prowadzący na własny rachunek biznes nie mają takich samych uprawnień emerytalnych jak pracownicy, co nie narusza konstytucyjnych zasad równości i sprawiedliwości społecznej.

Dalej Sąd Okręgowy wywodził, iż wykonywanie pracy w reżimie pracowniczym jest uzależnione od spełnienia przesłanek z art. 22 kp, w tym przede wszystkim osobistym świadczeniu pracy w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę. Natomiast wykonywanie pracy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej cechuje chociażby swoboda w dysponowaniu swoim czasem oraz brak elementu podporządkowania. Nie sposób zatem uznać za tożsame wykonywanie pracy w ramach prowadzonej działalności gospodarczej i pracy w ramach wykonywania umowy o pracę.

Zdaniem Sądu I instancji, przedstawione powyżej stanowisko należy uznać za w pełni uzasadnione. Pracownik zobowiązany jest wykonywać pracę samodzielnie, co może wiązać się z narażeniem zdrowia. Założeniem ustanowienia niższego wieku emerytalnego jest skrócenie okresu, w jakim pracownicy poddawani są szczególnym warunkom. Z kolei osoba prowadząca działalność gospodarczą samodzielnie decyduje, czy będzie osobiście wykonywać pracę w szczególnych warunkach jak również nie spoczywa na nim obowiązek samodzielnego wykonywania tychże czynności.

W tej sytuacji, zdaniem Sądu Okręgowego, ocena nabycia przez ubezpieczonego uprawnień do emerytury mogła nastąpić jedynie w oparciu o art. 49 omawianej ustawy. Ustawa o emeryturach pomostowych dopuściła odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6.

Zgodnie z powołanym przepisem prawo do emerytury pomostowej przysługują również osobie, która:

- 1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;
- 3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt. 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Przepisy ten wprowadził warunki, które winny być spełnione łącznie przez ubezpieczonego, aby mógł się skutecznie domagać przyznania emerytury pomostowej, a mianowicie posiadanie co najmniej 25 - letniego okresu składkowego i nieskładkowego w tym co najmniej 15 lat pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy.

W art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych wskazano, że prace w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy.

W załącznikach nr 1 i 2 do ustawy o e.p. do kategorii prac w szczególnych warunkach zaliczono 40 rodzajów prac, zaś do kategorii prac o szczególnym charakterze - 24 rodzaje prac. Oznacza to istotne ograniczenie zakresu podmiotowego prawa do wcześniejszego przejścia na emeryturę z tytułu szczególnych warunków pracy w porównaniu z regulacją zawartą w art. 32 ustawy o e.r. FUS oraz w rozp. w sprawie wieku emerytalnego. Ograniczenie to jest konsekwencją postępu technicznego, dzięki któremu w wielu wypadkach udało się wyeliminować czynniki szkodliwe dla zdrowia ze środowiska pracy oraz pozbawić wiele rodzajów prac znacznego stopnia uciążliwości.

Sąd I instancji wskazał, iż bezsporną w niniejszej sprawie była okoliczność, iż ubezpieczony urodzony w (...) r. osiągnął wiek 60 lat w 2015 r. oraz, że posiadał więcej aniżeli wymagany 25 letni okres składkowy i nieskładkowy. Strony różniły się natomiast co do oceny, czy został spełniony warunek wykonywania przez ubezpieczonego pracy w szczególnych warunkach.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wydając decyzję odmawiającą ubezpieczonemu prawa do emerytury oraz w toku procesu zarzucał, że ubezpieczony nie udowodnił wymaganego okresu pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu nowej ustawy o emeryturach pomostowych. Ubezpieczony twierdził, że pracę taką wykonywał przez ponad 15 lat jako kierowca samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony, ślusarz remontowy i maszynista chłodniczy.

Sąd Okręgowy wyjaśnił, iż według nowej ustawy o emeryturach pomostowych prace kierowcy samochodu ciężarowego powyżej 3,5 tony, ślusarza remontowego oraz maszynisty chłodniczego nie są pracami w warunkach szczególnych wymienionymi w załącznikach 1 i 2 do ustawy.

W ocenie tego Sądu, ubezpieczony w toku niniejszego postępowania nie wykazał, aby co najmniej 15 lat pracował w warunkach szczególnych w sposób wskazany w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową w świetle wykładni językowej art. 4 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych, jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów oraz kontynuowanie pracy w tych warunkach po wejściu w życie ustawy, a więc po dniu 1 stycznia 2009 r.

W przypadku kiedy osoba ubiegająca się o to świadczenie nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy "szczególnej" według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do "nowego" świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy). Innymi słowy brak podstaw prawnych do przyznania emerytury pomostowej ubezpieczonemu, którego dotychczasowy okres pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, dziś nie może być tak kwalifikowany (wyrok Sadu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 2.04.2014r. sygn. akt III AUa 2302/13).

Sąd I instancji wskazał, iż Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 13 marca 2014r. wydanym w sprawie III AUa 3489/12 orzekł, iż przypadku kiedy osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy "szczególnej" według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do "nowego" świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy (okres prac) można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (art. 3 ust. 1 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych) lub o szczególnym charakterze (art. 3 ust. 3 ustawy). W wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 lutego 2012 r. w sprawie III AUa 252/12 LEX nr 1164689 stwierdzono, że przesłanki nabycia prawa do emerytury na podstawie przepisów o emeryturach pomostowych muszą być spełnione łącznie. Oznacza to, że brak choćby jednego z tych warunków powoduje niemożność nabycia uprawnień emerytalnych.

W wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 września 2012 r. w sprawie III AUa 440/12 LEX nr 1220435 sąd wskazał, że przepisy prawa ubezpieczeń społecznych mają charakter norm bezwzględnie obowiązujących. Instytucja wcześniejszej emerytury podlega ścisłej wykładni. Przesłanki nabycia prawa do emerytury na podstawie przepisów o emeryturach pomostowych muszą być spełnione łącznie, co oznacza, że brak choćby jednego z tych warunków powoduje niemożność nabycia uprawnień emerytalnych.

Ubezpieczony nie wykazał 15 lat pracy w warunkach szczególnych w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych.

W tym stanie rzeczy, mając na względzie zaprezentowane wyżej racje natury faktycznej i prawnej, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 1 kpc - oddalił odwołanie ubezpieczonego P. B. jako niezasadne.

Z wyrokiem tym, w całości, nie zgodził się ubezpieczony, wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Słupsku.

W uzasadnieniu skarżący wskazał, iż w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, Sąd stwierdził, że mimo przepracowania ponad 36 lat, w tym ponad 28 lat w warunkach szczególnych, nie spełnia warunków uzyskania prawa do emerytury pomostowej. Tym samym Sąd całkowicie przyznał rację stronie pozwanej i stwierdził, że skoro po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywał prac w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów art. 3 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych, to nie ma prawa do wcześniejszej czyli pomostowej emerytury.

Ubezpieczony zarzucił, iż ani ZUS, ani Sąd nie zaliczył mu okresu prowadzenia działalności gospodarczej od 05 maja 2010 r. do 11 lipca 2012 r. do okresu pracy w szczególnych warunkach zgodnie z § 1 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 07 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Sąd stwierdził, że w podanym wyżej okresie prowadził jednoosobową działalność gospodarczą związaną z układaniem, cyklinowaniem i lakierowaniem podłóg, ale nie był zatrudniony na umowę o pracę, a więc nie był pracownikiem. Przywileje zaliczenia pracy wykonywanej w szczególnych warunkach przysługują wyłącznie osobom zatrudnionym u pracodawcy na zasadzie umowy o pracę i to w pełnym wymiarze czasu pracy. Natomiast wykonywanie tej samej pracy, ale w ramach prowadzonej działalności gospodarczej już z tych przywilejów nie korzystają.

Zdaniem skarżącego, takie stanowisko Sądu jest czysto teoretyczne, gdyż realia rynku pracy są zupełnie inne i skrajnie niekorzystne dla pracobiorców, czyli dużej części społeczeństwa. Brak woli pracodawców do zatrudniania kogokolwiek na podstawie umowy o pracę i reguła zatrudniania na umowy cywilne lub na czarno, za przyzwoleniem Państwa spowodowała, że znaczna część osób takich jak ubezpieczony, z dużym stażem pracy, ale zaawansowanych wiekowo, nie jest atrakcyjna dla pracodawców i zmuszona przez własne Państwo, do samo zatrudnienia. Z tego tytułu Państwo ich dyskryminuje, odbierając możliwość uzyskania, nie przywilejów, ale zwykłego prawa przejścia na wcześniejszą emeryturę.

W ocenie ubezpieczonego, stanowisko Sądu I instancji wyrażone w zaskarżonym wyroku, jest błędne, a powołanie poszczególnych przepisów instrumentalne, gdyż wybrane zostały z powołanych aktów prawnych wyłącznie te przepisy, które są niekorzystne. Skoro na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, a w szczególności art. 6 ust. 1 pkt. 5 z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej podlega obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu i rentowemu, a na podstawie powołanego w zaskarżonej decyzji Rozporządzenia RM z dnia 07 lutego 1983 r., wykonywane prace cykliniarskie w ramach prowadzonej i ubezpieczonej działalności gospodarczej objęte są wykazem A dział V pkt 8 wykazu prac w szczególnych warunkach, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, to ten kwestionowany przez pozwanego ZUS okres działalności gospodarczej należało zaliczyć do okresu pracy w szczególnych warunkach po dniu 31 grudnia 2008 r., bez żadnych zastrzeżeń. W ten sposób spełnia łącznie 7 przesłanek wymienionych w art. 4 cyt. ustawy o emeryturach pomostowych.

Dalej skarżący wskazał, iż w zaskarżonym wyroku, Sąd całkowicie pominął możliwość przyznania mu prawa do emerytury pomostowej w trybie przewidzianym dla osób, które zakończyły pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze przed 2009 r. Z uzyskanych od ZUS oraz Państwowej Inspekcji Pracy informacji wynika, że emeryturę pomostową może uzyskać również osoba, która po 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wymienionej w nowych wykazach prac, jeśli na dzień 1 stycznia 2009 r. miała okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, wymienionej w nowych wykazach prac, wymagany do przyznania emerytury pomostowej na ogólnych lub szczególnych zasadach albo emerytury pomostowej z tytułu wykonywania pracy górniczej, przed 1 stycznia 1999 r. wykonywała prace w szczególnych warunkach lub w

szczególным charakterze wymienione w dotychczasowych lub w nowych wykazach prac, posiada okres składkowy i nieskładkowy w wymiarze co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, osiągnęła wiek uprawniający do emerytury pomostowej na ogólnych lub szczególnych zasadach albo do emerytury pomostowej z tytułu wykonywania pracy górniczej, rozwiązała stosunek pracy. Warunki: osiągnięcia stażu składkowego i nieskładkowego, wieku emerytalnego uprawniającego do emerytury pomostowej i rozwiązania stosunku pracy mogą być spełnione po dniu 31 grudnia 2008 r.

Ubezpieczony wskazał, iż Sąd w zaskarżonym wyroku całkowicie pominął podniesioną w odwołaniu kwestię okresów pracy zawodowej co pozwany nazywa stażem sumarycznym wyliczonym na poziomie 36 lat 6 miesięcy i 25 dni, gdyż wyliczenia wskazują na staż sumaryczny w wymiarze 39 lat 2 miesiące i 25 dni, i dlatego uważa, że w zaskarżonej decyzji powinny znaleźć się wszystkie zaliczone okresy składkowe i nieskładkowe, a nie tylko staż sumaryczny.

W piśmie procesowym z dnia 26 września 2016 r. ubezpieczony wniósł o zadanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego o następującej treści: „ czy art. 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych rozumiany w ten sposób, że zawęży krąg osób uprawnionych do emerytury pomostowej wyłącznie do osób, które wykonywał pracę w szczególnych warunkach albo szczególnym charakterze w zawodach, które zostały wymienione w załączniku nr 1 i 2 do tejże ustawy jest zgodny z art. 2 Konstytucji RP (zasadą demokratycznego państwa prawa), art. 32 Konstytucji RP (zasadą równości).

W uzasadnieniu skarżący wskazał, iż niniejszej sprawie przedmiotem analizy Sądu będzie pozostawało to, czy ubezpieczony, który niewątpliwie przez wiele dziesiątków lat wykonywał prace uciążliwe, związane z istotnym obciążeniem psychofizycznym organizmu, w warunkach technicznych końca XX wieku będzie uprawniony do emerytury pomostowej.

Skarżący zakwestionował sytuację, w której ustawodawca arbitralnie zdecydował, które grupy osób pozostają nadal włączone w system emerytury pomostowej, a które na to nie zasługują. Radykalne ograniczenie listy zawodów wcześniej wymienionych w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Odpowiednio długi okres pracy w warunkach szczególnych zgodnie z dotychczas obowiązującymi przepisami powinien uprawniać do nabycia emerytury w wieku wcześniejszym.

Zdaniem ubezpieczonego, odpowiedź na tak postawione pytanie pozwoli na rozstrzygnięcie niniejszego sporu z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych.

Skarżący wywodził, iż urodził się (...) Na dzień dzisiejszy przekroczył wiek 60 lat uprawniający do uzyskania emerytury pomostowej. Legitymuje się wieloletnim okresem składkowym i nieskładkowym w łącznej wysokości 36 lat, 6 miesięcy oraz 25 dni, w tym 28 lat, 2 miesiące oraz 13 dni pracy w szczególnych warunkach. Powyższe okoliczności zostały stwierdzone w decyzji odmownej ZUS z dnia 5 stycznia 2016 r. Bezsprzeczne jest, że wykonywał w pełnym wymiarze czasu pracę w szczególnych warunkach w ramach stosunku pracy ze Spółdzielczą (...) w R. w okresach:

- od 1 sierpnia 1977 r. do 31 października 1981 r. (wykaz A dział VIII poz. 2 pkt 1 rozporządzenia RM) jako kierowca samochodu ciężarowego o dopuszczalnej masie całkowitej pow. 3,5 tony,
- od 1 listopada 1981 roku do 31 października 2001 roku (wykaz A dział XIV poz. 2 pkt 2 rozporządzenia RM) jako ślusarz remontowy,
- od 1 listopada 2001 roku do 10 września 2007 roku (wykaz A dział X poz. 7 pkt 4 rozporządzenia RM) jako maszynista chłodniczy.

W ówczesnym okresie wyżej wymienione prace wiązały się ze znacznym obciążeniem psychofizycznym. Nawet praca kierowcy samochodu ciężarowego w warunkach przełomu lat 70-tych i 80-tych wiązała się z innego rodzaju obciążeniem zdrowotnym aniżeli obecnie. Po kilkudziesięciu latach pracy w takich warunkach i upływie wielu lat ustawodawca w sposób nagły i nieprzewidziany zmienił zasady obowiązujące przy ustalaniu wieku, w którym obywatel

może przejść na emeryturę. Wprawdzie do ustawy o emeryturach pomostowych wprowadzono przepis art. 49, który w pewien sposób łagodzi skutki wprowadzonej "reformy", to pozostaje on nieadekwatny do sytuacji wielu obywateli, w tym ubezpieczonego. W nieuprawniony sposób zawężał definicję pracy w szczególnych warunkach, pomijając wiele zawodów łączących się z istotnym obciążeniem psychofizycznym.

W ocenie ubezpieczonego, nieadekwatnym mechanizmem kompensującym brak możliwości przejścia na emeryturę w wieku obniżonym jest rekompensata pieniężna doliczana do kapitału początkowego, o której mowa w art. 21-23 ustawy o emeryturach pomostowych. Satysfakcja ekonomiczna związana z nieco wyższym świadczeniem emerytalnym nie zniweluje niekorzystnego wpływu szczególnych warunków pracy na stan zdrowia ubezpieczonego a co za tym idzie znacznie krótszy potencjalny okres życia ubezpieczonego. Nie zostanie również zniwelowana gorsza kondycja psychofizyczna ubezpieczonego, który już w wieku niespełna 60 lat nie mógł znaleźć nigdzie zatrudnienia (zasilek dla bezrobotnych w okresie od 4 czerwca 2014 r. do 4 czerwca 2015 r.).

Stan prawny obowiązujący przed wprowadzeniem w życie ustawy o emeryturach pomostowych dawał ubezpieczonemu możliwość przejścia na emeryturę we wcześniejszym wieku z uwagi na odpowiednio długi okres pracy w szczególnych warunkach, w zawodach wymienionych w stosownym rozporządzeniu. Obecnie w świetle art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

- po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;
- w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Z kolei zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych definiuje prace w szczególnych warunkach jako prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku; wykaz prac w szczególnych warunkach określa załącznik nr 1 do ustawy.

W ocenie ubezpieczonego przepis powyższy powinien być rozpatrywany w kontekście dwóch przepisów Konstytucji RP:

- art. 2 Konstytucji RP stanowi, że Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej.
- art. 32 Konstytucji RP stanowi, że wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. (ust. 1). Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Zdaniem ubezpieczonego, katalog prac wskazany w załączniku nr 1 do ustawy jest rażąco zawężony, nie uwzględnia perspektywy czasowej, stopnia rozwoju techniki w okresie gdy ubezpieczony faktycznie wykonywał prace związane z obciążeniem psychofizycznym.

Istota problemu sprowadza się do zbyt wąskiego w ocenie ubezpieczonego, zakresu podmiotowego art. 49 pkt 3 ustawy o emeryturach pomostowych. Takie arbitralne działanie ustawodawcy narusza art. 2 oraz 32 Konstytucji RP.

W dorobku orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego na przestrzeni lat wykształcone zostały pewne klauzule, reguły dotyczące praktycznego zastosowania zasady demokratycznego państwa prawnego. W omawianej sprawie doszło do naruszenia fundamentalnych reguł, które nie mogą zostać pominięte:

- zasada zaufania obywateli do państwa, której ekwiwalent w prawie prywatnym polega na uznaniu, że umów należy dotrzymywać. Obywatel powinien być mieć zaufanie do państwa i prawa przez nie stanowiącego. Niedopuszczalna jest sytuacja, gdy praktycznie u schyłku wieloletniej, niezwykle wyczerpującej kariery zawodowej ubezpieczonego, ustawodawca decyduje się na ustanowienie nowych reguł, przy czym stosowane środki kompensacyjne są dalece nieadekwatne do sytuacji ubezpieczonego. Demokratyczne państwo powinno stać na straży respektowania praw słusznie nabytych i ochrony interesów w toku. Nie należy tworzyć konstrukcji, które będą w istocie złudzeniem ochrony prawnej obywatela (szerzej o rozumieniu tej reguły w orzecznictwie TK por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 kwietnia 1999 roku, sygn. akt K 36/98);

- zasada ochrony interesów w toku - na gruncie dotychczasowych przepisów ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach przez wiele lat. Praktycznie cała jego kariera zawodowa mieści się w okresie przed zmianą (1 stycznia 2009 roku). Ubezpieczony przez lata swojej pracy nabywał prawo podmiotowe tymczasowe w postaci ekspektatywy emerytury w obniżonym wieku. Prawo podmiotowe w tym kształcie powinno być należycie ochronione. W relacji pomiędzy ubezpieczonym a zakładem ubezpieczeń pojawia się swoisty stosunek prawny gwarancyjny, w ramach którego można rozpatrywać prawa i obowiązki stron. (Radosław Pacud, Stosunki prawne ubezpieczenia społecznego, Warszawa 2011, str. 184);

- zasada ochrony praw słusznie nabytych - jak wyjaśniono powyżej ubezpieczonemu przysługiwała ekspektatywa nabycia prawa do emerytury w postaci prawa podmiotowego. Ubezpieczony został pozbawiony tego prawa wskutek zmian ustawodawczych, które nie przewidywały sytuacji osób, które praktycznie całą swoją karierę zawodową łączyły z pracą w szczególnych warunkach, które miały prawo oczekiwać, że po ponad 25 latach pracy w takich warunkach Państwo Polskie zapewni im godne warunki bytowe w okresie, gdy z uwagi na wiek oraz trudności zdrowotne nie będą już mogły nadal wykonywać pracy zawodowej aż do osiągnięcia ustawowego wieku emerytalnego, tj. 67 lat. Konstytucyjna zasada ochrony praw nabytych zakazuje arbitralnego znoszenia lub ograniczania praw podmiotowych przysługujących jednostce. Ewentualne ograniczenie działania tej zasady może być uzasadnione pod warunkiem, że takie działanie jest konieczne dla realizacji innych wartości konstytucyjnych, które w danej sytuacji mają pierwszeństwo przed wartościami znajdującymi się u podstaw zasady ochrony praw nabytych. Prowadzący powinien jednak ograniczyć do niezbędnego minimum negatywne skutki dla jednostki i wprowadzić rozwiązania, które ułatwiają dostosowanie się do nowej sytuacji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 25 czerwca 2002 roku, sygn. akt K 45/01, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 czerwca 2003 roku, sygn. akt K 52/02, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 września 2006 roku, sygn. akt SK 15/05). W ocenie ubezpieczonego, prowadzący nie podjął niezbędnych i adekwatnych działań dla ograniczenia skutków nowej regulacji;

- zasada zakazu działania prawa wstecz - nowa regulacja dość mocno ingeruje w sferę ekspektatywy prawa do emerytury.

Reasumując, w ocenie ubezpieczonego Trybunał Konstytucyjny w odpowiedzi na pytanie prawne powinien udzielić zbadać art. 2 Konstytucji w zw. z art. 178 ust 2 Konstytucji w związku z art. 64 ust. 1 i 3 oraz z art. 21 ust. 1 Konstytucji w zw. z art., 31 ust. 3 Konstytucji w takim zakresie w jakim dokonano regulacją ustawy o emeryturach pomostowych naruszenia zasady ochrony praw nabytych i zaufania obywatela do państwa prawa i stanowiącego przez nie prawa, ochrony interesów w toku oraz niedziałania prawa wstecz.

Zdaniem ubezpieczonego, norma wynikająca z art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych powinna być zweryfikowana również pod kątem zasady równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji, o których stanowi art. 32 Konstytucji RP. Podmioty znajdujące się w podobnej sytuacji powinny być traktowane w sposób podobny, a podmioty znajdujące się w sytuacji odmiennej w sposób odmienny.

Jeśli uznamy, że osoby fizyczne, które z uwagi na wieloletnią pracę w warunkach szczególnych albo szczególnym charakterze powinny mieć możliwość wcześniejszego otrzymania świadczenia emerytalnego, to niezrozumiałe jest wyróżnianie w tej grupie osób, które wykonywały taką pracę do dnia 31 grudnia 2008 r. oraz po tym dniu. Wszakże wprowadzony nowy katalog zawodów wykonywanych w szczególnych warunkach albo szczególnym charakterze został uzasadniony postępowaniem technologicznym, związanym z tym zmianami w kulturze pracy itp. Takim zmianom nie sposób zaprzeczyć. Niemniej jednak zmiany w zakresie medycyny pracy, kultury pracy oraz szeroko rozumianych warunków wykonywania tejże pracy skutkować będą dopiero w przyszłości.

W niniejszej sprawie rozstrzygnięty musi zostać spór o to, czy osoba, która pracowała w szczególnych warunkach przez kilkadziesiąt lat, gdy rozwój technologiczny znajdował się na znacząco niższym poziomie (lata PRL, gospodarka centralnie planowana) jest traktowana na równi z obywatelami, którzy obecnie korzystają z przywileju emerytury pomostowej, choćby na podstawie art. 49 ustawy. W ocenie ubezpieczonego, aktualnie obowiązujące regulacje stanowią pośrednią dyskryminację osób, które z uwagi na datę swojego urodzenia większą część kariery zawodowej, w tym pracę w szczególnych warunkach, odbyły w okresie PRL, gdy poziom rozwoju był znacznie niższy.

Ustawodawca powinien zapobiegać takim mechanizmom przyznając wszystkim osobom, które legitymują się co najmniej 15 letnim stażem pracy w szczególnych warunkach albo szczególnym charakterze otrzymanie świadczenia emerytalnego w wieku obniżonym. Zastosowany mechanizm różnicowania sytuacji prawnej ubezpieczonych jest niezgodny z Konstytucją RP.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własne ustalenia Sądu Okręgowego co do stanu faktycznego sprawy, który w istocie nie był między stronami sporny. Sąd I instancji dokonał również trafnej interpretacji przepisów mających zastosowanie w niniejszej sprawie. Powyższe czyni zbędnym ponowne przytaczanie ustaleń oraz szczegółowych rozważań zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (tak też Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 listopada 1998 r., I PKN 339/98, OSNAPiUS 1999, nr 24, poz. 776, postanowienie SN z dnia 22 kwietnia 1997 r., II UKN 61/97, OSNAPiUS 1998, nr 3, poz. 104).

Przedmiotem niniejszego postępowania było prawo ubezpieczonego do emerytury pomostowej. W przypadku wnioskodawcy rozważenia wymagało to, czy spełnia on warunki do przyznania tego świadczenia na podstawie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 965), dalej: „u.e.p.”, które zawarte są w art. 4 i 49.

Na wstępie jednak wskazać należy, iż zgodnie z art. 24 ust.2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 887), dalej: „u.e.r.f.u.s.” dla ubezpieczonych, urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, zostaną ustanowione emerytury pomostowe. Cechą charakterystyczną emerytur pomostowych jest ich przejściowy charakter. Wynika on jednoznacznie z treści art. 16 u.e.p., gdyż prawo do tego świadczenia ustaje nie tylko z dniem śmierci uprawnionego, ale również z dniem poprzedzającym dzień nabycia prawa do emerytury, jeżeli uprawniony nie ma prawa do emerytury ustalonego decyzją organu rentowego (por. Prawo do emerytury – komentarz I. Jędrasik-Jankowska, K. Jankowska, Warszawa 2011).

Można zatem sformułować stanowisko, że emerytury pomostowe są odrębnym uregulowaniem od dotychczas obowiązujących przepisów dotyczących emerytur wcześniejszych i nie każdy pracownik, spełniający warunki do uzyskania emerytury w trybie art. 184 ust. 1 u.e.r.f.u.s. uzyska również prawo do emerytury pomostowej. W literaturze, jak i judykaturze podkreśla się, że przedmiotowa zmiana ma na celu zawężenie zakresu podmiotowego osób uprawnionych do uzyskania emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Kontynuując poczynione wyżej wywody wskazać wypada, iż na potrzeby u.e.p. ustawodawca, w załącznikach 1 i 2, zawarł zamknięty katalog prac w szczególnych warunkach i szczególnym charakterze (nowe wykazy). Katalog ten odbiega swoim zakresem od wcześniej obowiązujących (starych) wykazów prac w szczególnych warunkach wymienionych w poprzednio obowiązującym rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r. nr 8 poz. 43) – dalej „rozporządzenie”.

Z treści art. 4 u.e.p. wynika, iż prawo do emerytury pomostowej, z uwzględnieniem art. 5-12, przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

- 1)urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;
- 2)ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;
- 3)osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;
- 4)ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;
- 5)przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;
- 6)po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 7)nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Zgodnie z treścią art. 4 pkt 5 i 6 warunkiem przyznania emerytury pomostowej jest wykonywanie pracy w szczególnych warunkach zarówno przed 1 stycznia 1999 r. jak i po 31 grudnia 2008 r. Przed 1 stycznia 1999 r. mogły to być zarówno prace wymienione w „nowych” jak i „starych” wykazach, natomiast po 31 grudnia 2008 r. muszą to być wyłącznie prace wymienione w „nowych” wykazach.

Z ustalonego stanu faktycznego sprawy wynika, iż ubezpieczony po 2008 r. zajmował się pracami cykliniarskimi, a zatem nie wykonywał takich prac, które zostały wymienione w nowych wykazach czyli załącznikach 1 i 2 do u.e.p. Stąd, fakt prowadzenia w tym okresie działalności gospodarczej przez skarżącego ma drugorzędne znaczenie, choć rację ma Sąd Okręgowy, iż z woli ustawodawcy prawo do emerytury pomostowej przysługuje wyłącznie osobom zatrudnionym na podstawie umowy o pracę. Normatywny warunek posiadania statusu pracownika przez osoby, które wykonywały pracę w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wynika jednoznacznie z brzmienia art. 3 u.e.p.

Rację ma skarżący, iż ustawodawca przewidział możliwość nabycia emerytury pomostowej przez osoby, które po dniu 31 grudnia 2008 r. nie pracowały w szczególnych warunkach. Stanowi o tym art. 49 u.e.p. Zgodnie z jego brzmieniem prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

- 1)po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;
- 2)spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;
- 3)w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Zatem omawiany przepis wymaga (pkt. 3), by ubezpieczony w dniu wejścia w życie ustawy legitymował się odpowiednio długim stażem pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

W ugruntowanym orzecznictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych przyjmuje się, że jeśli osoba ubiegająca się o emeryturę pomostową nie kontynuuje pracy w warunkach szczególnych i legitymuje się w związku z tym jedynie stażem pracy „szczególnej” według poprzednio obowiązujących przepisów, może nabyć prawo do „nowego” świadczenia jedynie wówczas, gdy dotychczasowy staż pracy można kwalifikować jako prace w warunkach szczególnych w rozumieniu dziś obowiązujących przepisów (por. wyrok Sądu Najwyższego dnia 14 czerwca 2011 r. I UK 415/10, wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 14 maja 2014 r. III AUa 1850/13, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 marca 2014 r. III AUa 3489/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 25 kwietnia 2013 r. III AUa 1857/12).

Istotnie ubezpieczony przed 31 grudnia 2008 r. pracował w szczególnych warunkach wykonując prace wymienione w starych wykazach. Jak wynika z treści świadectwa pracy w szczególnych warunkach z dnia 12 maja 2015 r. (k. 10 akt ubezpieczeniowych) skarżący zatrudniony był od 1 sierpnia 1977 r. do 10 września 2007 r. w (...) Spółdzielni (...) w C. i w tym okresie stale i w pełnym wymiarze czasu wykonywał: od dnia 1 sierpnia 1977 r. do dnia 31 października 1981 r. pracę kierowcy samochodu ciężarowego o dopuszczalnym ciężarze całkowitym powyżej 3,5 tony, od dnia 1 listopada 1981 r. do dnia 31 października 2001 r. pracę ślusarza remontowego i od dnia 1 listopada 2001 r. do dnia 10 września 2007 r. pracę maszynisty chłodniczego - wymienione odpowiednio w wykazie A (dziele VIII poz. 2, dziele XIV poz. 2 i dziele X poz. 7) stanowiącym załącznik do rozporządzenia. Prace te nie zostały jednak wymienione w załączniku 1 i 2 do u.e.p.

W tym stanie rzeczy, uznać należało, iż ubezpieczony nie spełnia warunków do przyznania emerytury pomostowej.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew stanowisku skarżącego, w okolicznościach przedmiotowej sprawy nie zachodziła potrzeba zwracania się do Trybunału Konstytucyjnego celem rozważenia „czy art. 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych rozumiany w ten sposób, że zawęży krąg osób uprawnionych do emerytury pomostowej wyłącznie do osób, które wykonywał pracę w szczególnych warunkach albo szczególnym charakterze w zawodach, które zostały wymienione w załączniku nr 1 i 2 do tejże ustawy jest zgodny z art. 2 Konstytucji RP (zasadą demokratycznego państwa prawa), art. 32 Konstytucji RP (zasadą równości).

W uproszczeniu skarżący wywodził, iż skoro przed 31 grudnia 2009 r. przez szereg lat wykonywał pracę w szczególnych warunkach, w rozumieniu obowiązujących wówczas przepisów, to zawężenie kręgu uprawnionych do emerytury pomostowej poprzez treść załączników nr 1 i 2 do u.e.p. naruszyło zasady: zaufania obywateli do państwa, ochrony interesów w toku, ochrony praw słusznie nabytych i zakazu działania prawa wstecz.

Trybunał Konstytucyjny zajmował się u.e.p. wielokrotnie. Szerokie rozważania dotyczące zakresu podmiotowego omawianej ustawy zawarł m.in. w wyroku z dnia 16 marca 2010 r. w sprawie sygn. akt K 17/09.

W uzasadnieniu przywołanego wyroku przede wszystkim przedstawiona została geneza u.e.p. Wyjaśnione zostało, iż emerytury pomostowe zostały wprowadzone do polskiego prawa przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237, poz. 1656), która weszła w życie 1 stycznia 2009 r. Wcześniej ich odpowiednikami były emerytury w obniżonym wieku emerytalnym dla osób wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wypłacane na podstawie art. 32 i art. 33 u.e.r.f.u.s. oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. M. Zieleniecki, Uprawnienia emerytalne osób wykonujących pracę w szczególnych warunkach, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2005, t. XIV, s. 1015-1024).

Uchwalenie ustawy o emeryturach pomostowych stanowiło element reformy systemu ubezpieczeń społecznych, której celem była m.in. stopniowa likwidacja odrębności zasad przechodzenia na emeryturę różnych grup zawodowych oraz ujednoczenie wieku emerytalnego wszystkich ubezpieczonych. Zostało ono zapowiedziane w art. 24 ust. 2 i 3 u.e.r.f.u.s.

Ważną okolicznością, która wpłynęła na uchwalenie tej ustawy, było również wygaszenie dotychczasowych zasad przechodzenia na emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym przez osoby pracujące w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, planowane na 31 grudnia 2008 r. (art. 46 ust. 1 pkt 2 u.e.r.f.u.s. i art. 50 ust. 1 pkt 2 u.e.r.f.u.s.; art. 88 ust. 2a ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela).

Dalej wskazane zostało, iż emerytury pomostowe, choć są świadczeniami emerytalnymi, różnią się od „zwykłych” emerytur (wyplacanych na podstawie u.e.r.f.u.s. osobom, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny).

Rozważono również zakres w jakim u.e.p. różnicuje sytuację pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, przyznając prawo do emerytury pomostowej jedynie części z tych pracowników. Przy czym w tym zakresie uwagi mają charakter generalny.

Odnosząc się do zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa Trybunał Konstytucyjny wyjaśnił, iż można by mówić o jej naruszeniu wówczas gdyby ubezpieczeni rozpoczynając pracę mogli w sposób racjonalny oczekiwać przyznania emerytur pomostowych. Tego typu oczekiwanie prawne nie może być jednak logiczną konsekwencją treści art. 24 ust. 2 u.e.r.f.u.s., zgodnie z którym dla ubezpieczonych, urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r., zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, z wyjątkiem ubezpieczonych mających prawo do emerytury na warunkach określonych w art. 32, 33, 39, 40, 46, 50, 50a i 50e, 184 oraz w art. 88 ustawy, o której mowa w art. 150, zostaną ustanowione emerytury pomostowe.

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, z omawianej normy wynikają jedynie następujące „wytyczne” dla uregulowania emerytur pomostowych: – nazwa nowego rodzaju emerytur – zdecydowano się na nadanie im nowej, dotychczas niespotkanej w języku prawnym i prawniczym nazwy „emerytury pomostowe”, nie wykorzystano natomiast określeń już zastanych (np. emerytury „szczególne”, „specjalne” „wcześniejsze” czy „w obniżonym wieku emerytalnym”), co należy ocenić jako wyraz podkreślenia, że mają one być nową instytucją w systemie ubezpieczeń społecznych, odrębną niż wszystkie dotychczasowe rozwiązania; – kryterium wieku osób uprawnionych - nowe świadczenia będą mogły otrzymać wyłącznie osoby urodzone po 31 grudnia 1948 r.; – kryterium rodzaju zatrudnienia – art. 24 ust. 2 u.e.r.f.u.s. wskazywał, że emerytury pomostowe mają być świadczeniami dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze; należy zwrócić uwagę, że sformułowanie to nie odsyłało do żadnej konkretnej definicji legalnej tego rodzaju zatrudnienia (nie zawierało zastrzeżenia typu „wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu ustawy/rozporządzenia z dnia...”, a w szczególności nie odsyłało do rozporządzenia z 1983 r.) ani też nie wskazywało daty, według której należało oceniać krąg podmiotowy osób uprawnionych (np. przez zwrot „dla pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w dniu... zostaną ustanowione emerytury pomostowe”), co stanowiło wyraz pozostawienia ustawodawcy dużego marginesu swobody decyzyjnej w tym zakresie; – kategorie osób z góry wykluczone z systemu emerytur pomostowych, które już nabyły prawo do emerytury na podstawie przepisów odrębnych, wskazanych w art. 24 ust. 4 u.e.r.f.u.s.

Wobec powyższego, wywodzono, iż należy uznać, że art. 24 ust. 2 u.e.r.f.u.s. nie zawierał wprost żadnych sformułowań wykluczających nadanie emeryturom pomostowym charakteru wygasającego, co skłania do stwierdzenia, że kwestia ta została pozostawiona swobodzie ustawodawcy. Tezę tę potwierdza treść art. 24 ust. 3 u.e.r.f.u.s., zgodnie z którym „zasady, warunki i tryb ustanawiania” emerytur pomostowych określi odrębna ustawa.

Co więcej, użyta na określenie nowych świadczeń nazwa „emerytury pomostowe” sugeruje raczej, że mają one być rozwiązaniem przejściowym („pomostem” między dotychczasowym systemem z licznymi możliwościami przechodzenia na emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym i nowym systemem, w którym tego typu rozwiązania mają być wyjątkiem), a nie wprowadzonym na stałe.

Dalej wyjaśnione zostało, iż obok wykładni językowej, do takiego rozumienia art. 24 ust. 2 u.e.r.f.u.s. skłania także wykładnia systemowa i teleologiczna tego przepisu. Podstawowe znaczenie mają tutaj zwłaszcza założenia reformy ubezpieczeń społecznych, takie jak dążenie do ujednoczenia zasad przechodzenia na emeryturę (także

pod względem wieku emerytalnego), likwidacji przywilejów branżowych, racjonalizacji i zwiększenia efektywności systemu emerytalnego, dopasowania go do zmian demograficznych i gospodarczych, a także pełniejszej realizacji zasady równości. Wygaszanie prawa do przejścia na emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym nie stanowi także rozwiązania nieproporcjonalnego i jest ono koniecznym elementem reformy systemu ubezpieczeń społecznych, wprowadzonym w myśl konstytucyjnej zasady równości i sprawiedliwości społecznej.

Wskazano również, iż nie bez znaczenia dla oceny proporcjonalności zaskarżonej regulacji jest także przewidziana w ustawie instytucja rekompensat, zdefiniowanych jako „odszkodowanie za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze dla osób, które nie nabeżdą prawa do emerytury pomostowej” (art. 2 pkt 5 u.e.p.). Przysługują one tylko wtedy, gdy osoba zainteresowana ma okres pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów ustawy o emeryturach z FUS, wynoszący co najmniej 15 lat (art. 21 ust. 1 u.e.p.).

Co do osób wykonujących prace uprawniające do emerytur w obniżonym wieku emerytalnym w poprzednim stanie prawnym, które nie będą mogły się ubiegać o emerytury pomostowe ze względu na art. 3 ust. 1-3 oraz załączniki nr 1 i 2 do u.e.p., to zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, przyjęte rozwiązanie można zaakceptować dlatego, że osoby te nie dysponowały maksymalnie ukształtowaną ekspektatywą nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (czy emerytury pomostowej), a nieprzyznanie im prawa do emerytury pomostowej zostało złagodzone omówionymi wyżej rekompensatami.

Dalej wyjaśnione zostało, iż do dnia wejścia w życie u.e.p. (tj. do 1 stycznia 2009 r.) nie było ani możliwości efektywnego nabycia prawa do emerytury pomostowej, ani też ustalonych warunków nabywania tego prawa. Trybunał Konstytucyjny zwrócił uwagę, że warunkiem sine qua non istnienia tych ekspektatyw jest spełnienie w danym okresie wszystkich „zasadniczych” przesłanek ustawowych nabycia danego prawa. Tego typu przesłanek nie formułują szcążtkowe wytyczne dla przyszłych emerytur pomostowych, zawarte w art. 24 ust. 2 u.e.r.f.u.s.

Jeżeli zaś chodzi o ekspektatywy wynikające z dotychczasowych przepisów o emeryturach dla osób pracujących w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze, to wyjaśnione zostało, iż przepisy u.e.p. w żaden sposób nie wykluczają tych z nich, którzy w dniu jego wejścia w życie miały charakter maksymalnie ukształtowany. Osobom, które do 1 stycznia 1999 r. nabyły prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym na podstawie art. 32 i art. 33 u.e.r.f.u.s., emerytura ta przysługuje na dotychczasowych zasadach.

Mając na uwadze poczynione wyżej wywody, jak też przywołane wyżej orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych dotyczące warunków nabycia prawa do emerytury pomostowej na zasadach wynikających z dyspozycji art. 4 i 49 u.e.p, uznać należało, iż żądanie ubezpieczonego nie mogło zostać uwzględnione.

W tym stanie rzeczy, apelację należało oddalić na mocy art. 385 k.p.c.

SSO del B. Golba – Kilian SSA A. Podlewska SSA A. Urban